

ILMIY-INNOVATSION IQTISODIYOTDA SUV XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI, YECHIMLAR VA NATIJALAR: FUNDAMENTAL ASOSDA

Babadjanov Abdirashid Musayevich

PhD in Economics, katta ilmiy xodim, "TIQXMMI" Milliy tadqiqot universiteti, "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrası dosenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada suv xo'jaligi faoliyatini innovatsion g'oyalar asosida rivojlantirish muhimligi ta'kidlangan. Irrigatsiya-meliorativ tizimlardagi tadbirkorlik jarayonlari ilmiy-innovatsion yechimlar sifatida yoritilgan. Natijada tadqiqot samaradorligini tavsiflovchi asosiy ko'rsatkichlarni baholash, shuningdek, fundamental asosda ilmiy-innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: suv xo'jaligi, ilmiy muassasa, ilmiy izlanish, innovasiya, rivojlantirish, mexanizm, takomillashtirish, iqtisodiyot.

Abstract: This article emphasizes the importance of developing water management activities based on innovative ideas. Business processes in irrigation-melioration systems are highlighted as scientific-innovative solutions. As a result, the assessment of the main indicators describing the effectiveness of research, as well as the formation of a scientific and innovative economy on a fundamental basis, were advanced.

Key words: water management, scientific institution, scientific research, innovation, development, mechanism, improvement, economy.

Аннотация: В данной статье подчеркивается важность развития водохозяйственной деятельности на основе инновационных идей. Бизнес-процессы в ирригационно-мелиоративных системах выделены как научно-инновационные решения. В результате была усовершенствована оценка основных показателей, характеризующих эффективность научных исследований, а также формирование научно-инновационной экономики на фундаментальной основе.

Ключевые слова: водное хозяйство, научное учреждение, научные исследования, инновации, развитие, механизм, совершенствование, экономика.

KIRISH

Ilmiy va innovatsion iqtisodiyotida suv xo'jaligini rivojlantirish ilmiy-texnik taraqqiyoti ilmiy muassasa ilmiy ishlanmalari natijalarini siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Ilg'or xorijiy davlatlar qatorida mamlakat suv ta'minoti ilmiy-texnologik va innovatsion rivojlanish yo'lidan bormoqda. Bu soha ulkan intellektual va ilmiy-texnik salohiyatga egaligi uning rivojlangan mamlakatlar darajasida bo'lishiga olib keladi. Shuning uchun davlatning asosiy vazifasi ilmiy innovatsiyalarni yuzaga chiqara oladigan iqtisodiyotni yaratishdir.

Respublikadagi ilmiy-innovatsion rivojlanish suv xo'jaligi muammolari bilan bog'liq masalalarni ko'rib chiqiladi:

- suv xo'jaligi tashkilotlari ishlab chiqarishi zamon talabiga javob bermasligi, malakali mutaxassislarni jalb etish imkoniyati kamayib borayotganligi;
- ilmiy muassasalar ilmiy kadrlar bilan yetarli darajada ta'minlanmaganligi; ilmiy-tadqiqot ishlarining sifati esa zamon talabiga javob bermasligi;
- suv xo'jaligida sug'oriladigan yerlarning meliorativ holatini yaxshilash tizimini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash, sifatli mahsulot yetishtirishni ta'minlash zaruriyati;
- suv resurslaridan foydalanish va suvni tejaydigan sug'orish texnologiyalarini ishlab chiqarishga joriy etish hamda suv xo'jaligi ishlab chiqarishni tashkil etish bo'yicha bilimlarning etishmasligi kabilarni.

Muammolar ta'siri natijasida sarflangan resurslar birligi hisobidan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini etishtirish unumdorligining o'sishiga va suv xo'jaligi ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Ilmiy-innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishda xorijiy va milliy iqtisodchi olimlar turlicha talqin qilishgan. Xususan, Kapkantshevik Sergey Gennadevichning fikricha, iqtisodiy o'sish, iqtisodiy rivojlanishning ijobiy dinamikasi bo'lib, u ijtimoiy mahsulotning miqdoriy o'sishi va sifat jihatdan yaxshilanishi va uning rivojlanish omillarini ifodalaydi [1].

Kamishova Galina Nikolaevna tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda suv iste'molini fazoviy taqsimlash uchun zamonaviy geoaxborot texnologiyalari va neyron tarmoqlarining kombinatsiyasining modeli taklif etiladi [2].

Van-Ilya Andrey Vasilevichni ta'kidlashicha, maqsadlarga yerishishning muhim yo'nalishlaridan biri fan-texnika yutuqlaridan keng foydalanish va innovation loyihalarni tubdan takomillashtirish hisoblanadi [3].

Professor Beketov Nikolay Viktorovichni tahlil natijalariga ko'ra, zamonaviy innovatsion tizimini qurish bo'yicha davlat siyosati yo'nalishlarini taklif etiladi [4].

Professor V. Cherkovetsni o'rganishda, mamlakatda muhim fundamental o'zgarishlar mavjud, biroq ayni paytda ushbu innovatsiyalarni ishlab chiqarishga joriy etish va faoliyatning boshqa sohalarida ilmiy natijalarni amalga oshirishga yo'naltirish hozirgi paytda zaif bo'lib qolmoqda [5].

Professor N.V. Vladimtsev, ixtisoslashuv mamlakatga qanday afzalliklarga ega ekanligi, texnologik siyosat ularni qanday yaxshilashi mumkinligi, bozorda yangiliklarga eng yuqori ta'sir ko'rsatishini aniqlash imkonini beradi [6].

Bizning fikrimizcha, mamlakatni ilmiy-innovation iqtisodiyotga o'tish, fan-texnika taraqqiyoti sohasidagi davlat siyosatining asosiy maqsadi bo'lishi kerak [7].

Suv xo'jaligidagi ilmiy muassasalar nafaqat bugungi kunda ilmiy jihatdan hal qilinishi kerak bo'lgan muammolar, balki kelajakda suv xo'jaligini barqaror rivojlantirish bilan bog'liq muammolar bo'yicha ham keng ko'lamli kompleks ilmiy tadqiqotlar olib borishlari kerak.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy ishni amalga oshirishda suv resurslaridan foydalanish va suvni tejaydigan sug'orish texnologiyalarini ishlab chiqarishga joriy etish hamda suv xo'jaligi ishlab chiqarishni tashkil etish bo'yicha innovatsion yondashuvlar tahlil qilindi. Muallif mavjud tajribalarni o'rganish va ular orqali qiyosiy tahlil o'tkazish natijasida tegishli yo'nalishlarda xulosa, taklif va tavsiyalar bergan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mamlakatdagi suv resurslarini boshqarish tsiklining barcha bosqichlarida qo'llaniladigan ilmiy-innovatsion muammolarni hal qilish nazariyasi usulini qo'llash kerak. Suv xo'jaligida ilmiy-innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish usuli quyidagicha:

- ilmiy tadqiqot institutlari, oliy o'quv yurtlari va suv xo'jaligi ishlab chiqarishi o'rtasidagi ma'muriy va iqtisodiy aloqalar o'rtasidagi bog'liqlik yo'q. Ushbu tadqiqotda tarmoq, vazirlik va idoralar o'rtasida muvofiqlashtirishning yo'qligi, bir-birining takrorlanishi, kichik mavzular bo'yicha mablag'larni o'tkazilishi, inson omili va boshqa resurslarni past samaradorligi sohada innovatsion iqtisodiyotga o'tishga to'sqinlik qiladi;
- suv xo'jaligi bo'yicha bilim saviyasining pastligi, fan va texnika mahsulotiga samarali talabni shakllantirish va joriy etishga to'sqinlik qiladi. Bu holat nafaqat ilmiy-texnik yutuqlarni amaliy tatbiq etish darajasining pasayishiga, yangi texnologiyalardan foydalanish samaradorligining pasayishiga, balki yangi texnologiyalardan foydalanish xavfsizligining oshishiga olib keladi;
- global iqlim o'zgarishi natijasida 2050-yilga qadar mamlakat suv resurslari – Sirdaryo havzasida 5 foizga, Amudaryo havzasida esa 15 foizgacha suv kamaytirishi kutilmoqda. Mavjud lotok tarmoqlarining asosiy qismi 30 yildan ortiq vaqt mobaynida xizmatda bo'lganligi va o'z vaqtida ta'mirlanmaganligi hamda xizmat ko'rsatish muddatlari o'tganligi natijasida ularning 70 foizi rekonstruksiya va almashtirishni talab qiladi;
- bugungi kunda suv xo'jaligi tashkilotlarida oliy ma'lumotli suv xo'jaligi xodimlarining ulushi 42 foizni tashkil etmoqda. Bugungi kunda oliy ta'lim va fan-ishlab chiqarish tizimida o'zaro integratsiya talab darajasida emas. Suv xo'jaligi sohasida oliy ma'lumotli mutaxassislarini tayyorlash bilan bir qatorda milliy tadqiqot universitetini xalqaro darajadagi nufuzli oliy o'quv yurtiga aylantirish bo'yicha izchil sa'y-harakatlarni davom ettirish zarur.
- hozirgi kunda suv xo'jaligi tizimidagi ekspluatatsiya tashkilotlarining, ayniqsa, tuman irrigatsiya bo'limlarining moddiy-texnik bazasi pastligicha qolmoqda. Suv xo'jaligi tashkilotlarini saqlash xarajatlari davlat

byudjeti hisobidan amalga oshiriladi. Ammo keyingi yillarda ajratilgan mablag'larning 70 foizi elektr energiyasi xarajatlarini qoplashga yo'naltirildi, sug'orish tizimlarini ta'mirlash va tiklash uchun ajratilgan mablag'larning ulushi 2,9 foizni tashkil etdi;

- Respublikada suv resurslaridan foydalanishni kompleks boshqarishni amalga oshirishda suv xo'jaligi sohasida faoliyat yurituvchi idoralar o'rtasida muvofiqlashtirish ishlari talabga javob bermaydi. Davlat-xususiy sheriklik hamkorligi amaliyoti to'liq amalga oshirilmagan. Keyingi yillarda sohada amalga oshirilayotgan islohotlar natijalari asosida O'zbekiston Respublikasining "Suv va suvdan foydalanish to'g'risida"gi Qonunini takomillashtirish talab etiladi;
- dunyoda ro'y berayotgan o'zgarishlar, shuningdek, mamlakatimiz suv xo'jaligi sohasida iqtisodiy islohotlarning chuqurlashuvi suv resurslarining ilmiy mahsulotlari hajmi va sifatini oshirishni taqozo etmoqda.

SUV XO'JALIGINING ILMIY YECHIMLARI

Suv xo'jaligi tadqiqotlari samarali yechim sifatida quyidagilarga asoslanadi: suv resurslarini boshqarishning barcha darajalarida vakolatlarni taqsimlashning samarali tizimini shakllantirish;

- bozor iqtisodiyoti sharoitlariga muvofiq suv xo'jaligini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini yaratish;
- suv xo'jaligini rivojlantirishning moliyaviy va ijtimoiy-iqtisodiy strategiyasini ishlab chiqish;
- suv omilining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'sirini strategik baholash,
- xavf va zararni kamaytirish;
- mamlakat holatidan kelib chiqqan holda suv xo'jaligini boshqarish bo'yicha alohida maxsus siyosatni ishlab chiqish;
- suv xo'jaligida qonun hujjatlariga rioya etilishi ustidan nazorat va huquqni qo'llash amaliyotini kuchaytirish;
- suvdan foydalanuvchilarning ma'lum miqdordagi va sifatli suv resurslariga bo'lgan haqiqiy huquqlarini ta'minlash;
- ilmiy muassasaning innovatsion yondashuvini rag'batlantirish va suv omili bilan bog'liq zararni baholash tizimini ishlab chiqish;
- suv inshootlarining xavfsizligi to'g'risida to'g'ridan-to'g'ri harakat qonunini ishlab chiqish;
- suv xo'jaligi sohasidagi ma'lumotlarni yanada tezkor va sifatli tahlil qilish orqali biznesni boshqarish samaradorligi va shaffofligini oshirish istiqbolli hasoblanadi.

SUV RESURSLARINING IQTISODIY NATIJALARI

Suv xo'jaligida iqtisodiy muammolarni hal qilish quyidagi natijalarga asoslanadi:

- mamlakat suv xo'jaligida fan va ishlab chiqarishning uzviy bog'liqligi, suv xo'jaligidagi innovatsiyalar, shu jumladan, inson omillari va boshqa resurslardan foydalanish, ilmiy ishlanmalarni amaliyotga joriy etish bilan bir qatorda rivojlanadi;
- suv xo'jaligi tadqiqotlarning fundamental va amaliy yo'nalishlarida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi natijasida fan va ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun mustahkam poydevor yaratiladi;
- natijada irrigatsiya tizimlari va sug'orish tarmoqlarining foydali ish koeffitsiyenti o'rtacha 0,63, bir qator mintaqalarda esa undan ham past bo'lib, asosiy manbalardan olinadigan suvning 35-40 foizi sug'orish tarmoqlarida yo'qotiladi. Respublikada sug'oriladigan yerlarning 45,3 foizi turli darajada bo'lib, shundan 31,1 foizi kuchsiz, 12,2 foizi o'rtacha, 2 foizi kuchli sho'rlangan, 24,4 foizi yer osti suvlari sathidan 2 m va undan yuqori hududda joylashgan;
- ilmiy tadqiqot sohasida muvofiqlashtirish tizimini joriy etish, eksperimental loyihalash ishlari noto'g'ri amalga oshirilganligi va ilmiy-innovatsion faoliyatni yetarli darajada moliyalashtirmaganligi sababli tadqiqot natijalarini ishlab chiqarishda talabga javob bermaydi. Moliyalashtirish tizimining boshqa manbalaridan ilmiy-tadqiqot dasturlarining joriy etilishi iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim omil bo'ladi;
- mamlakatda suv resurslaridan foydalanishni kompleks boshqarishni joriy etishda suv xo'jaligi sohasida faoliyat yurituvchi idoralar o'rtasida muvofiqlashtirish ishlari talabga mos emas;
- tartibga solinadigan bozor iqtisodiyotiga nisbatan davlat innovatsion siyosatining ustuvor yo'nalishlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda tub o'zgarishlar ilmiy-texnologik rivojlanish uchun zarurdir;
- fan-texnika va yirik innovatsiyalarning ustuvor yo'nalishlarini qo'llab-quvvatlash, innovatsion siyosatning ustuvor yo'nalishlarini ishlab chiqish, ularni davlat va davlatlararo ilmiy-texnik va innovatsion dasturlar yordamida amalga oshirish zarur;

- suv xo'jaligi sohasidagi muammolar, o'z navbatida, mahsulot sifat indeksini oshirish, mahsulot ishlab chiqarish, yo'qotishlarni kamaytirish, mahsulotni qayta ishlash va marketing masalalarini ishlab chiqish orqalida qo'shimcha qiymat yaratish bilan bog'liq.

Iqtisodiy rivojlanishni tavsiflovchi ko'rsatkichlar aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi ichki mahsulot, ishlab chiqarish samaradorligi va jahon iqtisodiyotida ishtirok etish ko'rsatkichlaridir ^[8].

INNOVATSION IQTISODIYOTNING MUHOKAMASI

Ilmiy-tadqiqot ishlarini moliyalashtirishni tashkil etishning o'ziga xos xususiyati turli yo'nalishdagi mablag' manbalarini har tomonlama qamrab olishdir. Bundan tashqari, moliya bozorlarini liberallashtirish ilmiy muassasalarni moliyalashtirish uchun aniq imkoniyatlar yaratadi.

Ilmiy muassasalar moliyaviy resurslarning jadal rivojlanishiga hissa qo'shadi, bu esa innovatsiyalarning amaliyotda dolzarbligini oshiradi (1-jadval).

1- jadval: 2017–2019-yillarda markazlashtirilgan kapital qo'yilmalar hisobidan amalga oshirilgan irrigatsiya obyektlarida qurish va rekonstruksiya qilish ishlarining asosiy ko'rsatkichlari¹

Sohadagi materiallar nomlari	O'lchov birligi	Jami	Shu jumladan:		
			2017	2018	2019
O'zlashtirilgan kapital mablag'lar	mlrd so'm	2704,7	464,1	763,9	1476,7
Kanallar	Km	1380,3	411,2	364,0	605,1
Lotok tarmoqlari	Km	318,8	76,8	130,6	111,4
Gidrotexnik inshootlar	Dona	212,0	77	77	58
Nasos stantsiyalari	m ³ /sek	38,3	18,3	12,0	8,0
	Dona	35,0	21	7	7
Bosimli quvurlar	Km	38,1	8,7	20,3	9,1
Qirg'oqlarni himoyalash ishlari	Km	22,0	1,0	6,0	15,0
Sug'orish quduqlari	Dona	104		1	103
Suv omborlar	mln.m ³	6,2		6,2	
Suv ta'minoti yaxshilangan maydonlar	ming. ga	835,5	252,6	280,9	302,0
Hammasi:		5694,9	1330,7	1668,9	2695,3

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, 2017–2019-yillarda irrigatsiya inshootlarini qurish va rekonstruksiya qilish uchun ajratilgan mablag'lar 2704,7 mlrd. so'm ya'ni, 2017-yilda 464,1 mlyad. so'm va 2019-yilda esa 1476,7 mlyad. so'mni tashkil etgan.

Ilmiy-innovasion iqtisodiyot suv xo'jaligi rivojlanish ilg'or texnika-texnologiyalarni, ilmiy ishlanmalarni keng miqyosda amaliyotga joriy etish bilan bog'liq.

Soha iqtisodiyotining mavjud ishlab chiqarish quvvatlaridan to'la foydalanish, iqtisodiyotni muvozanat bilan rivojlantirish, tadbirkorlarning umumiy talabga nisbatan kutayotganlarini asoslash ^[9].

Ta'kidlash lozimki, iqtisodiy islohotlarning o'tgan bosqichlari institutsional, tashkiliy va huquqiy masalalar bilan bog'liq bo'lganligi tufayli bu ilmiy ishlanmalarni amaliyotga joriy etish jarayonlari katta mablag'larni sarflashi bilan bog'liq bo'lmadi.

Albatta, joriy etilishi lozim bo'lgan chora-tadbirlar investisiya va innovasiya jarayonlari bilan bog'liq bo'ladi (2-jadval).

Tahlil qilganda, 2017–2019-yillarda meliorativ obyektlarni qurish va rekonstruksiya qilish uchun ajratilgan mablag'lar 1143,0 mlrd. so'm ya'ni, 2017- yilda 295,9 mlyad. so'm va 2019-yilda esa 508,1 mlyad. so'mni tashkil etgan.

2017-2019 yillarda meliorativ obyektlarni ta'mirlash va tiklash ishlari uchun ajratilgan mablag'lar 777,0 mlrd. so'm ya'ni, 2017 yilda 210,2 mlyad. so'm va 2019-yilda esa 303,0 mlyad. so'mni tashkil etgan.

Innovasion iqtisodiyotga o'tish bilan birga suv resurslarining o'ziga xos nanotexnologiyasiga asoslangan jahon bozori va mahsulotlar uchun yangi modellarni yaratish lozim ^[10].

Fundamental asosda ilmiy-innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishni innovasion siyosatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun uzoq muddatli strategik maqsadlar va ularga erishish vositalarini aniqlash orqali innovasion faoliyat va uning infratuzilmasini rivojlantirish kerak.

1 Manba: O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligi vazirligi ma'lumotlari asosida tayyorlagan.

2- jadval: 2017–2019-yillarda meliorativ obyektlarda amalga oshirilgan qurish va rekonstruksiya qilish hamda ta'mirlash va tiklash ishlarining asosiy ko'rsatkichlari²

Sohadagi materiallar nomlari	O'lchov birligi	Jami	Shu jumladan:		
			2017	2018	2019
I. Meliorativ obyektlarni qurish va rekonstruksiya qilish					
O'zlashtirilgan kapital mablag'lar	mlrd so'm	1009,0	253,9	299,0	456,1
Shundan suv xo'jaligi qurilishi va foydalanishiga ixtisoslashgan tashkilotlarning moddiy texnik bazasini mustahkamlash	mlrd so'm	134,0	42,0	40,0	52,0
Kollektor drenaj tarmoqlari	Km	2522,9	889,4	753,8	879,7
Yopiq-yotiq drenaj tarmoqlari	Km	951,1	346,5	275,0	329,6
Nasos stantsiya (agregat)	Dona	11	6	3	2
Vertikal drenaj quduqlari	Dona	265	66	104	95
Gidrotexnik inshootlar	Dona	556	205	91	260
Kuzatuv tarmoqlari	Dona	175	175		
II. Meliorativ obyektlarni ta'mirlash va tiklash ishlari					
Bajarilgan ishlar qiymati	млрд.сўм	777,0	210,2	263,5	303,3
Kollektor drenaj tarmoqlari	Km	41561,5	15613,5	13031	12917
Yopiq-yotiq drenaj tarmoqlari	Km	2947,1	1128,3	874,5	944,3
Nasos stantsiya (agregat)	Dona	36	13	10	13
Vertikal drenaj quduqlari	Dona	1766	758	549	459
Suv o'lchash inshootlari	Dona	97	17	40	40
Kuzatuv tarmoqlari	Dona	3255,0	852	1257	1146
Quvurli o'tish joylari	Dona	4605,0	2039	1017	1549
Meliorativ holati yaxshilangan maydon	ming. ga	897,5	297,9	296,6	303,0
O'rta va kuchli sho'rlangan maydonlar qisqarishi	ming. ga	81,5	30,8	24,2	26,5
Sizot suvlari sathi 2 metrgacha tushirilgan maydonlar	ming. ga	202,0	64,8	71,1	66,1
Meliorativ holati barqarorlashgan maydonlar	ming. ga	614,1	202,3	201,4	210,4
Hammasi:		62463,7	23210,6	19201,1	20052,0

Ilm-fan sohasidagi munosabatlarning barqarorligi va davomiyligi suv xo'jaligini ilmiy-innovasion rivojlanish yo'liga o'tish, mamlakatimiz farovonligiga va iqtisodiyotni yuksalishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, suv xo'jaligini boshqarishda uning strategik ustuvorligini ta'minlash uchun quyidagilarga e'tibor qaratish lozim:

- suv resurslarini ishlab chiqarish uchun zamonaviy texnika-texnologiyalarni yaratish yangi innovasion texnika-texnologiyalarni ishlab chiqarish;
- yangi turdagi mahsulot-xizmatlarni ishlab chiqarish; boshqa turdagi ijtimoiy-iqtisodiy yechimlar ko'rinishidagi innovasiyalardan foydalanish;
- sug'orish tizimlari uchun butlovchi qismlar ishlab chiqarish; suv ta'minotida ayrim turdagi import o'rnini bosuvchi mahsulotlarni ishlab chiqarish;
- irrigatsiya va meliorasiya tizimlarini ilmiy rivojlantirish va suv xo'jaligini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish samara berdi.

2 Manba: O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligi vazirligi ma'lumotlari asosida tayyorlagan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Капкантшиков С.Г. Государственное регулирование экономики: Учеб. пособие для вузов по специальности "Гос. и муницип. Управление" / С.Г. Капкантшиков. Москва: Кно-Рус, 2012. – 528 п.
2. Камишова Г.Н., Терехова Н.Н. Современные технологии управления водными ресурсами в контексте устойчивого развития трансграничных регионов//Международный научно-исследовательский журнал. 2022. –№4(118). – Пп. 133-139.
3. Ван Иля, А.В. Некоторые направления развития теории эндогенного экономического роста // журнал: экономической теории. –Москва, 2012. №3. – Пп. 106-114.
4. Бекетов Н.В. Перспективы развития национальной инновационной системы России // журнал: Вопросы экономики. –Москва, 2004. №7. – Пп. 96-105.
5. Черковес, В. Особенности нового этапа инновационного развития России // журнал: Экономист. Москва, 2008. № 12. – Пп. 38-55.
6. Владимцев Н.В. Перспективы инновационного развития экономики России // журнал: Национальные интересы: приоритеты и безопасность. –Москва, 2008. –№ 5. – Пп. 28-33.
7. Бабаджанов А.М. Эффективность использования научных исследований в инновационном развитии агроуправления. Журнал: "Агрисултурал Ссиенсес", УСА.: ВоИ. 2, 2011. Но.1. – Пп. –28–33.
8. Расков, Н. Долговременные тенденции развития экономики / Н. Расков // Журнал: Экономист. Москва, 2010. № 5. –Пп. 27-39.
9. Скворцова, Г.Р. Структурные и институциональные факторы экономического роста // журнал: Мировая экономика и международные отношения. –Москва, 2010. №3. – Пп. –73-81.
10. Белоусов, В. Предпосылки инновационного развития // журнал: Экономист. –Москва, 2011. –№10. – Пп. –52-56.